

ESTAT I LLIBERTAT DE CREENCES (21016)

Titulació / estudi: Grau en Dret

Curs: Tercer o quart

Trimestre: Primer

Nombre de crèdits ECTS: 5 crèdits

Hores dedicació estudiant: 125 hores

Llengua o llengües de la docència: Castellà

Professorat: Mª Àngeles Félix Ballesta

1. Presentació de l'assignatura

Marc jurídic de la llibertat de consciència, religió i culte en una societat multicultural i multireligiosa.

L'assignatura consisteix en l'estudi del sistema de protecció dels drets fonamentals en l'ordenament jurídic espanyol. Aquest estudi inclourà l'anàlisi dels mecanismes previstos en la Constitució espanyola de 1978 per protegir els drets fonamentals, el desenvolupament legislatiu dels mateixos, així com la incidència dels sistemes de protecció dels drets humans (europeus i internacionals) en l'ordenament jurídic espanyol.

En finalitzar el curs l'estudiant ha de conèixer el concepte i nocions bàsiques del què s'ha d'entendre com drets fonamentals, la seva relació amb el constitucionalisme i amb el moviment internacional dels drets humans. Així mateix, ha de conèixer els mecanismes de protecció i garantia que preveu la Constitució espanyola de 1978 i la seva interrelació amb els sistemes europeus de protecció de drets fonamentals. Per últim, l'estudiant haurà d'assolir unes nocions bàsiques sobre el contingut dels principals drets fonamentals reconeguts en el nostre ordenament jurídic que afecten a aquesta matèria. Per al seguiment de l'assignatura caldrà desenvolupar competències relatives a la capacitat de comprensió i anàlisi de textos constitucionals històrics i vigents, jurisprudència constitucional i articles doctrinals, així com la capacitat d'aplicar les estructures d'argumentació constitucional a la resolució de conflictes i a la crítica institucional.

2. Competències a assolir

Competències generals	Competències específiques
1. Competències instrumentals: - Capacitat d'anàlisi i síntesi. - Comunicació oral i escrita, tant en la pròpia llengua com en una llengua estrangera. - Habilitats de gestió de la informació.	1. Comprensió global de les relacions històriques entre els Estats i les confessions religioses. 2. Coneixement del context jurídic aplicable a la incidència social del factor religiós. 3. Aplicació dels instruments jurídics per a la resolució de la problemàtica sorgida entre l'Estat espanyol i els grups religiosos.

- Capacitat per resoldre problemes. 2. Competències sistèmiques: - Capacitat per aplicar els coneixements teòrics a la pràctica. - Capacitat per aprendre. - Coneixement de cultures i costums d'altres països. - Capacitat per interrelacionar continguts amb altres aprenentatges dels estudis de Dret. - Sentit comú. - Habilitats per a la recerca. - Habilitat per a treballar de forma autònoma. 3. Competències interpersonals: - Capacitat crítica. - Treball en equip. - Apreciació de la diversitat i de la multiculturalitat. - Compromís ètic.	4. Resolució de situacions conflictives interrelacionant i aplicant conceptes del Dret Eclesiàstic i d'altres branques del Dret. 5. Correcta utilització oral i escrita del llenguatge jurídic específic de la matèria.
---	---

3. Continguts

En aquest apartat es descriuen els dos eixos temàtics entorn dels quals s'organitza l'assignatura. Es tracta de presentar els nuclis vertebradors al voltant dels quals giren totes les activitats programades al llarg del curs (a les classes teòriques, als seminaris i també a les activitats a realitzar fora de l'aula).

Part General: Relacions entre el poder polític i el poder religiós.

TEMA 1.

1. Dret i religió.
2. Poder polític i poder religiós.
 - 2.1. Edat antiga.
 - 2.2. Edat mitjana.
 - 2.3. Edat moderna.
 - 2.4. Edat contemporània.

3. Precedents històrics de les relacions de l'Estat espanyol amb les confessions religioses.
 - 3.1. Segle XIX.
 - 3.2. Segona República.
 - 3.3. Règim franquista.

TEMA 2.

1. Sistema de fonts i acords de cooperació.
 - 1.1. Fonts unilaterals.
 - 1.2. Fonts pactícies.
 - 1.2.1. Acords de l'Estat amb confessions religioses.
 - 1.3. Rellevància civil de les normes internes dels ordenaments religiosos.
2. Factor religiós i Constitució de 1978.
 - 2.1. Llibertat religiosa.
 - 2.2. Laïcitat de l'Estat
 - 2.3. Igualtat.
 - 2.4. Cooperació.

Part especial: Tractament jurídic de les manifestacions religioses.

TEMA 3.

1. Confessions i entitats religioses davant el dret espanyol.
 - 1.1. Personalitat jurídica.
 - 1.2. Organització jurídica de l'Església Catòlica.
 - 1.3. Registre d'entitats religioses.

TEMA 4.

1. Finançament de les confessions religioses.
2. Assistència religiosa.

TEMA 5.

1. Ensenyament religiós en els centres docents.
2. Símbols religiosos personals: vel islàmic, quipà, etc.
3. Símbols religiosos estàtics: crucifix, etc.

TEMA 6.

1. Matrimonis concertats. Matrimonis forçats.
2. Repudi. Càstigs corporals.
3. Poligàmia.

TEMA 7.

1. Llibertat d'expressió i llibertat religiosa.
2. Productes elaborats segons normatives religioses: productes cosmètics...
3. Tutela jurídica de la diversitat alimentària religiosa.

TEMA 8.

1. Oració, descans setmanal i festivitats religioses.
2. Rituals funeraris i llocs de culte.

TEMA 9.

1. Objecions de consciència:
 - 1.1. Concepte i cobertura jurídica.
 - 1.2. Principals manifestacions.

TEMA 10.

1. Sistemes matrimonials.
2. Sistema matrimonial espanyol.
 - 2.1. L'eficàcia civil del matrimoni religiós en l'ordenament jurídic.
 - 2.2. Declaració d'Ajust al Dret Civil.

3.1. Calendari setmanal de l'assignatura

	Dimecres, 25-09-2013
	Prova d'autoavaluació. Dret i religió.
Dilluns, 30-09-2013	Dimecres, 02-10-2013
Poder polític i poder religiós.	Precedents històrics de les relacions de l'Estat espanyol amb les confessions religioses.
Dilluns, 07-10-2013	Dimecres, 09-10-2013
Sistema de fonts i acords de cooperació. Factor religiós i Constitució de 1978.	Confessions i entitats religioses davant el dret espanyol.
Dilluns, 14-10-2013	Dimecres, 16-10-2013
Finançament de les confessions religioses. Assistència religiosa.	Ensenyament religiós en els centres docents. Símbols religiosos. Penjar pràctica 1.
Dilluns, 21-10-2013	Dimecres, 23-10-2013
<i>Seminari A: Objecions de consciència. Símbols religiosos personals i estàtics. Llibertat d'expressió i llibertat religiosa.</i>	<i>Seminari B: Objecions de consciència. Símbols religiosos personals i estàtics. Llibertat d'expressió i llibertat religiosa.</i>
Dilluns, 28-10-2013	Dimecres, 30-10-2013
Matrimonis concertats i forçats. Repudi. Càstigs corporals. Poligàmia. Lliurar pràctica 1.	Productes elaborats segons normatives religioses. Tutela jurídica de la diversitat alimentària religiosa.
Dilluns, 04-11-2013	Dimecres, 06-11-2013
<i>Seminari A: Objecions de consciència. Símbols religiosos personals i estàtics. Llibertat d'expressió i llibertat religiosa.</i>	<i>Seminari B: Objecions de consciència. Símbols religiosos personals i estàtics. Llibertat d'expressió i llibertat religiosa.</i>
Dilluns, 11-11-2013	
Oració, descans setmanal i festivitats religioses. Rituals funeraris i llocs de culte. Sistemes matrimonials. Penjar pràctica 2	
Dilluns, 18-11-2013	
<i>Seminari A: Objecions de consciència. Símbols religiosos personals i estàtics. Llibertat d'expressió i llibertat religiosa.</i>	

Dilluns, 25-11-2013	
<i>Seminari B: Objecions de consciència. Símbols religiosos personals i estàtics. Llibertat d'expressió i llibertat religiosa.</i>	
Dilluns, 2-12-2013	
Sistema matrimonial espanyol. Lliurar pràctica 2	

4. Avaluació

L'adquisició de les competències es realitzarà mitjançant l'avaluació contínua. Aquesta consisteix en la realització de les diverses activitats avaluable, presencials i no presencials, programades al llarg del curs. El treball dirigit no presencial consistirà en la realització de dues activitats escrites avaluable sobre les competències treballades en l'assignatura. Aquestes activitats es realitzaran individualment pels estudiants i han de lliurar-se amb caràcter previ a la seva resolució en les respectives sessions.

La participació dels estudiants als seminaris és molt important i ha de reflectir el treball en equip prèviament realitzat. A través de la exposició oral i discussió als seminaris s'avaluaran, entre altres competències, la capacitat de comunicació oral, l'argumentació i el raonament crític.

La nota final de l'avaluació contínua (40% de la nota final) estarà determinada per la qualificació de totes les activitats escrites avaluable realitzades al llarg del curs i de les intervencions orals realitzades als seminaris i a classe.

Al final del curs, es realitzarà un examen que constarà de dues preguntes i un cas pràctic. Tan les preguntes com el cas pràctic són obligatoris i tenen el mateix valor. La nota de l'examen equivaldrà al 60% de la nota final.

4.1. Sistema d'avaluació general

Sistema d'avaluació general					
Activitat d'avaluació	Criteris d'avaluació	% nota final	Recuperable o no, com i en quin moment	% recuperació (sobre nota final)	Competències avaluades
Prova escrita sobre la teoria impartida a l'assignatura	De 1 a 60 punts. Per a aprovar l'assignatura és necessari obtenir una nota mitjana superior a 30 punts dins d'aquesta prova	60%	Recuperable. Realització d'una nova prova escrita. El 1 o 8 de Febrer de 2014	60%	E1, E2, E3, E4 i E5.

Treball acadèmic assignat en el Seminari	De 1 a 20 punts. Per a aprovar l'assignatura és necessari fer l'exposició oral a classe, lliurar el treball escrit en termini i obtenir una nota mitjana superior a 10 punts.	20%	Recuperable. Lliurament d'un nou treball i exposició oral. Data: 1 o 8 de febrer 2014	20%	G1, G2 i G3.
Lliurament de treballs curts associats a activitats a classe, pràctiques.	De 1 a 20 punts. Per a aprovar l'assignatura és necessari lliurar les activitats en termini i obtenir una nota mitjana superior a 10 punts.	20%	Recuperable. Realització d'un cas pràctic el mateix dia de la prova escrita. Data: 1 o 8 de febrer 2014.	20%	E1 a E5, i G1 a G3.
Sistema d'avaluació per als estudiants que participen en programes de mobilitat					
Activitat d'avaluació	Criteris d'avaluació	% nota final	Data de realització	Competències avaluades	
Lliurament de pràctiques a l'aula global les mateixes dates que els altres alumnes.	De 1 a 20 punts	20%	Oct. i Nov. 2013	E1 a E5, i G1 a G3.	
Prova escrita sobre la teoria impartida a l'assignatura.	De 1 a 80 punts	80%	Data: Examen de Desembre 2013; o, 16-25 de juliol de 2014	E1 a E5, i G1 a G3.	

4.2. Condicions per a concórrer a la recuperació

Només podran concórrer al procés de recuperació els estudiants que, havent participat a almenys el 50% de les activitats d'avaluació continuada i havent-se presentat a l'examen final de l'assignatura, hagin obtingut la qualificació final de suspens en l'avaluació trimestral.

Havent suspès el conjunt de l'assignatura, l'estudiant només podrà recuperar aquell component de l'avaluació de l'assignatura que hagi suspès al llarg del trimestre (avaluació continuada, examen, o ambdós), però no el que hagi aprovat.

5. Bibliografia i fonts d'informació

5.1. Bibliografia recomanada

AUTORES VARIOS, (JUSDADO, M.A. Coord.), *Derecho eclesiástico del Estado*, Colex, Madrid (2012).

FERRER ORTIZ, J. (Coord.). *Derecho eclesiástico del estado español*. 6a. ed. Navarra, Eunsa (2007).

IBÁN, I.C.; PRIETO SANCHÍS, S.; MOTILLA, A. *Manual de derecho eclesiástico*. Madrid: Trotta (2004).

NAVARRO-VALLS, Rafael y MARTÍNEZ TORRÓN, Javier. *Conflictos entre conciencia y ley. Las objeciones de conciencia*. Iustel. 2ª ed. Madrid (2012).

SATORRAS FIORETTI, Rosa Mª. *Lecciones de derecho eclesiástico del Estado*. 3a. ed. Bosch Editor, Barcelona (2004).

SOUTO PAZ, J.A. *Comunidad política y libertad de creencias*. 3a. ed. Madrid: Marcial Pons (2007).

SUAREZ PERTIERRA, G. y otros autores. *Derecho eclesiástico del Estado*. Tirant lo Blanch. Valencia (2012).

5.2. Bibliografía complementària

ARECES PIÑOL, Teresa (Coord.) *Estudios jurídicos sobre persona y familia*. Comares. Granada (2009).

ASENSIO SÁNCHEZ, Miguel A. *Derecho, conciencia y religión: derecho y factor religioso*. Tecnos, Madrid (2012).

BRIONES MARTÍNEZ, Irene María. *El factor religioso y las Autonomías*. Comares, Granada (2011).

BRIONES MARTÍNEZ, Irene María. "Matrimonios forzados en Europa. Especial referencia a Francia, Dinamarca, el Reino Unido, Alemania y Noruega" en *Revista General de Derecho Canónico y Derecho Eclesiástico del Estado*. Núm. 20, (2009). www.iustel.com

CASTILLA VÁZQUEZ, Carmen (Coord.). *El diálogo interreligioso: iniciativas para la gestión de la diversidad religiosa*. Comares. Granada (2011).

CATALÁ RUBIO, Santiago. *El derecho a la personalidad jurídica de las entidades religiosas*. Universidad de Castilla-La Mancha. Cuenca (2004).

COMBALÍA SOLÍS, Zoila. "¿Igualdad o equidad?: el reconocimiento en Occidente de instituciones islámicas de inspiración patriarcal" en *Revista General de Derecho Canónico y Derecho Eclesiástico del Estado*. Núm. 20, (2009). www.iustel.com

COMBALÍA, Zoila; DIAGO, Mª del Pilar; GONZÁLEZ-VARAS, Alejandro (Coord.). *Derecho islámico e interculturalidad*. Iustel. Madrid (2011).

FÉLIX BALLESTA, Mª Ángeles. "El régimen jurídico acordado en España sobre las peculiaridades culturales de las confesiones religiosas minoritarias" en *Anuario de Derecho Eclesiástico del Estado*. Vol. XVI, Madrid (2000), pp. 84 – 222.

FÉLIX BALLESTA, Mª Ángeles. “Los sistemas matrimoniales en el Derecho comparado” en *Manual de Derecho Canónico, Derecho Matrimonial y Derecho Eclesiástico del Estado: II Matrimonial*. Iustel (www.iustel.com), Madrid (2002).

FÉLIX BALLESTA, Mª Ángeles. *Relaciones Iglesia-Estado en la España de 1919 a 1923, según el Archivo Secreto Vaticano*. Dykinson, S.L., Madrid (2005).

FÉLIX BALLESTA, Mª Ángeles. *Derecho Comunitario e Iglesia Católica*. Dykinson, S.L., Madrid (2008).

FÉLIX BALLESTA, Mª Ángeles. “Matrimonios canónicos de complacencia en Cataluña” en *Religión, matrimonio y derecho ante el siglo XXI. Libro homenaje al Profesor Rafael Navarro Valls*. Iustel. Madrid (2012).

GONZÁLEZ DEL VALLE, J. M. *Derecho eclesiástico español*. 6a. ed. Madrid, Civitas (2005).

JORDÁN VILLACAMPA, Mª Luisa. “Reflexiones en torno al matrimonio polígamo y al matrimonio monógamo” en *Escritos en homenaje al Prof. José Díaz Moreno*. Universidad Pontificia de Comillas. Madrid (2000), pp. 137 - 150.

JORDÁN VILLACAMPA, Mª Luisa (Coord.). *Multiculturalismo y movimientos migratorios*. Tirant lo Blanch. Valencia (2003).

LLAMAZARES, D. *Derecho de la libertad de conciencia*. Vol. I y II. 3a. ed. Madrid, Civitas (2007).

MARTÍN SÁNCHEZ, Isidoro; GONZÁLEZ SÁNCHEZ, Marcos (Coord.). *Los judíos en España: cuestiones del Acuerdo de Cooperación con la FCJE de 1992*. Delta Publicaciones Universitarias. Collado Villalba (2010).

MARTINELL, Josep M. *La laicidad y sus matices*. Comares. Granada (2005). Capítulo 2.10.

MARTÍNEZ-TORRÓN, Javier; MESEGUER VELASCO, Silvia; PALOMINO LOZANO, Rafael (Coord.). *Religión, Matrimonio y Derecho ante el siglo XXI. Estudios en homenaje al Profesor Rafael Navarro-Valls*. Vol. I y II. Iustel. Madrid (2012).

MOTILLA, Agustín y LORENZO, Paloma. *Derecho de familia islámico. Los problemas de adaptación al Derecho español*. Ed. Colex, Madrid (2002), Cap. 1º, pp. 29-43.

OLLERO, A y HERMIDA DEL LLANO, C. *La libertad religiosa en España y en el derecho comparado*. Iustel. Madrid (2012).

PANIZO Y ROMO DE ARCE, Alberto. “El Reglamento de la Comunidad Europea N° 2201/2003 del Consejo, de 27 de noviembre de 2003 y su repercusión en España en la ejecución de sentencias en materia matrimonial. Modificaciones posteriores y normas relativas a la Ley aplicable en dicha materia” en *Revista General de Derecho Canónico y Derecho Eclesiástico del Estado*. Iustel. Núm. 19, (2009). www.iustel.com

PERALES AGUSTÍ, Montserrat. “El matrimonio protestante, islámico y judío”, en www.iustel.com Materiales para el estudio del Derecho. Derecho matrimonial, tema 28, (2002).

PERALES AGUSTÍ, Montserrat. "La mujer en el Derecho y el matrimonio judío" en *Revista General de Derecho Canónico y Derecho Eclesiástico del Estado*. Núm. 20, (2009). www.iustel.com

PÉREZ MADRID, Francisca. "Mujer y reagrupación familiar en una sociedad multicultural" en *Revista General de Derecho Canónico y Derecho Eclesiástico del Estado*. Núm. 20, (2009). www.iustel.com

PORRAS RAMÍREZ, José María (Dir.). *Derecho y factor religioso*. Tecnos, Madrid (2011).

RAMIREZ NAVALÓN, Rosa María. *Régimen económico y patrimonial de las confesiones religiosas*. Valencia, Tirant lo Blanch (2010).

REINA, Víctor y FÉLIX BALLESTA, Mª Ángeles (Coords.). *Acuerdos del Estado español con Confesiones religiosas minoritarias*. Marcial Pons. Madrid (1996).

SOUTO PAZ, José Antonio (Coord.). *El nuevo régimen legal del matrimonio civil en España. Estudios en honor del Profesor Víctor Reina Bernáldez*. Comares. Granada (2008).

TAMAYO ACOSTA, Juan José (Dir.). *Religión, género y violencia*. Universidad Internacional de Andalucía. Sevilla (2010).

5.3. Legislació

Legislación eclesiástica. Civitas. Madrid (2013).

Legislación eclesiástica. Aranzadi. Madrid (2013).

http://www.vatican.va/archive/cdc/index_sp.htm

Código de Derecho Civil.

5.4. Revistas

Anuario de Derecho eclesiástico del Estado.

Derecho y libertades.

Derecho y religión.

Ius Canonicum.

Laicidad y libertades. Escritos jurídicos.

Revista Española de derecho canónico.

Revista jurídica de Catalunya.

5.5 Links recomenats

www.iustel.com

<http://guiesbibtic.upf.edu/content.php?pid=130023&sid=1592866>

<http://www.upf.edu/bibtic/es/dret/canonic.html>

5.6. Guies d'estudi i activitats lliurades periòdicament pel professorat (disponibles a l'aula moodle)

Les activitats poden consistir en:

- Casos pràctics.
- Comentaris de sentències.
- Lectures recomanades.
- Recerca de fonts normatives i jurisprudencials, etc.

6. Metodologia

a) Activitats formatives

El disseny del procés d'aprenentatge d'aquesta assignatura es basa en un model metodològic organitzat en tres àmbits d'activitat pel que fa al treball dels estudiants: activitats presencials (dintre de l'aula); activitats dirigides (fora de l'aula); i treball autònom (fora de l'aula). Al seu torn, les activitats presencials s'organitzen en classes magistrals i seminaris.

L'itinerari d'aprenentatge es realitza pels estudiants principalment mitjançant el treball autònom, a partir dels materials didàctics facilitats pel professorat i, així mateix, guiats per les tutories.

b) Càlcul del volum de treball previst

Crèdits ECTS de l'assignatura: 5

Volum total de treball de l'estudiant: 125 hores (25 hores per crèdit ECTS).

Distribució del volum de treball de cada estudiant (aproximat):

1) Hores de treball presencial: 32 hores.

- 22 hores de sessions en Grup (classes magistrals).
- 6 hores de participació en activitats en Subgrup (Seminaris).
- 2 hores de tutoria (caràcter voluntari).
- 2 hores per a la realització de l'examen final.

2) Hores de treball dirigit: 38 hores.

- 22 hores de realització dels itineraris d'aprenentatge dels eixos temàtics de l'assignatura, amb caràcter previ i posterior a les classes presencials.
- 4 hores de realització de les activitats (2 activitats).
- 12 hores de realització del treball de seminari.

3) Hores de treball autònom: 55 hores.

- 2 hores de lectura del Pla Docent i preparació de la bibliografia i altres materials.
- 53 hores de preparació de l'examen final (estudi personal).

7. Programació d'activitats

Sessions teòriques

Sessió 1. Dret i religió.

Sessió 2. Poder polític i poder religiós.

Sessió 3. Precedents històrics de les relacions de l'Estat espanyol amb les confessions religioses.

Sessió 4. Sistema de fonts i acords de cooperació.
Factor religiós i Constitució de 1978.

Sessió 5. Confessions i entitats religioses davant el dret espanyol.

Sessió 6. Finançament de les confessions religioses.
Assistència religiosa.

Sessió 7. Ensenyament religiós en els centres docents.
Símbols religiosos personals i estàtics
Inici pràctica 1

Sessió 8. Matrimonis concertats i matrimonis forçats.
Repudi. Càstigs corporals. Poligàmia.
Entrega i correcció pràctica 1.

Sessió 9. Productes elaborats segons normatives religioses.
Tutela jurídica de la diversitat alimentària religiosa.

Sessió 10. Oració, descans setmanal i festivitats religioses.
Rituals funeraris i llocs de culte.
Sistemes matrimonials.
Inici pràctica 2.

Sessió 11. Sistema matrimonial espanyol.
Entrega i correcció pràctica 2.

Seminaris.

Sessió 1. Objeccions de consciència. Símbols religiosos personals i estàtics.
Llibertat d'expressió i llibertat religiosa.

Sessió 2. Objeccions de consciència. Símbols religiosos personals i estàtics.
Llibertat d'expressió i llibertat religiosa.

Sessió 3. Objeccions de consciència. Símbols religiosos personals i estàtics.
Llibertat d'expressió i llibertat religiosa.